

Makedonya'dan gelen Türk göçleri sonucu oluştuğunu ortaya koyar.

Nevrekop'un hristiyanlardan ibaret bir köy olmaktan çıkıp bir müslüman kasabasına dönüşmesinde Rumeli Beylerbeyi Dayı Karaca Bey'in oğlu olan Mehmed Bey tarafından yaptırılan (1480-1490) muhteşem kubbeli bir cami, okul ve Mesta Karasu nehri üzerindeki köprü önemli rol oynadı. II. Bayezid dönemi vezirlerinden Koca Mustafa Paşa da medrese ve hamam yanında burada bir cami yaptırttı. Ayrıca Şevval 972'de (Mayıs 1565) Kanûnî Sultan Süleyman Nevrekop'taki yetkililerden oğlu Şehzade Mehmed'in hâtrasına bir cami ve musallâ yaptırmalarını istemişti.

Nevrekop kasabasında olduğu gibi bazı köylerinde de benzeri yavaş fakat yoğun bir İslâmlaşma süreci yaşandı. 1529 yılında kırsal nüfusun % 13'ünü, 1570'te ise % 28'ini müslümanlar teşkil ediyordu. Zaman içerisinde bu durum biraz daha artarak sürdü. 1900'de 123 köyüyle bütün Nevrekop kazası 12.500 Türkçe konuşan, 26.960 Bulgarca konuşan (Pomak) müslüman ve 35.310 hristiyan Bulgar nüfusa sahipti. 1570-1900 yılları arasında İslâmiyet böylece % 28'den % 53 oranına ulaştı. Öte yandan burada Ortodoks piskoposluğu XVI. yüzyıldan beri mevcuttu, ancak piskoposların listesine 1622 yılından itibaren rastlanırlar.

Kasabanın Osmanlı dönemine ait en ayırtıl tasviri, Evliya Çelebi tarafından yanlış biçimde de olsa Vetrine olarak (Şimdiki Yunan Makedonyası'ndaki Neo Petritsi) kaleme alınmıştır. Evliya Çelebi Nevrekop'u pek çok camisi, dergâhları, hanları, hamamları, medreseleri ve mahallî idarî binasıyla büyük ve güzel bir kasaba şek-

linde tanımlar. XVIII. yüzyılda kasaba yavaş da olsa büyümesini sürdürdü. 1847'de Fransız seyyahı ve coğrafyacı Viquesnel, Türkler, Bulgarlar ve birkaç Ortodoks Ef-lak'ın yaşadığı 1000 evden, gördüğü on iki minareden, hanları ve hamamları bulunan oldukça büyük bir pazardan söz eder. 1809 ve 1811'de Nevrekop'un hristiyan cemaati küçük bir kilise inşa etti. 1833 ve 1841'de biraz da Tanzimat reformlarının sağladığı rahat ortamın ifadesi olarak büyük ve âbi-devî bir kilise yapıldı. 1820'lerde ise son olarak günümüzde sadece birkaç eski fotoğ-rafi kalan büyük kubbeli cami inşa edildi.

1324 (1906) yılına ait *Selânik Vilâyeti Salnâmesi*'nden Nevrekop kasabasının yirmi mahalle, 1432 hâne, 598 dükkân, on iki cuma camisi, dört mescid, iki kilise ve en az sekiz derviş tekkesine sahip olduğu dikkati çeker. 1908 tarihli bir Yunan kaynağında burada 5900 kişinin yaşadığı, bunun 3865 Türk, 490 müslüman Çingene, Yunan Ortodoks kilisesine bağlı 595 ve Bulgar piskoposluğuna bağlı 900 hristi-yandan ibaret olduğu belirtilir. Aynı kaynak Nevrekop kazasının nüfusunun çoğunlukla müslümanlardan oluştuğunu haber verir (toplam 83.000 sakinin 51.000'i, yaklaşık % 61). 1303 (1885-86) tarihli salnâme daha düşük rakamlar verse de Yunan kaynağında gösterildiği gibi müslümanların aynı yüzdelik orana sahip olduğuna işaret edilmiştir.

1912'de Birinci Balkan Savaşı esnasında Nevrekop'un Bulgarlar tarafından alınması müslümanların toplu olarak göç etmesine yol açtı. Müslümanların boşalttığı Nevrekop ve köylerine Yunanlılar tarafından ele geçirilen Drama ve Serez bölgelerinden sürülen Bulgar göçmenleri yerleşti. Bu eğilim zamanla daha da arttı. Günümüzde birkaç Çingene müslüman ailesi bir tarafa bırakılırsa kasaba nüfusu tamamıyla hristiyan - Bulgarlar'dan oluşur (1978 nüfusu 17.800). Müslümanlarla birlikte Osmanlı mimarisi de ortadan kalkmıştır. Bugüne sadece Karaca Bey oğlu Mehmed Bey Camii'nin kalıntıları ile yanındaki Koca Mustafa Paşa Hamamı'nın çok kötü durumdaki harabeleri ulaşmıştır.

1960'lı yıllarda ve 1973'te olayların zirveye çıktığı hareketli dönemlerde Nevrekop'un dağ köylerinde yaşayan Pomaklar, komünist rejimi tarafından dinlerini değiştirmek ve "Bulgar asıllarına dönmek" için çok büyük baskılara mâruz kaldı. Şiddete başvurularak direnişi kırılan Pomaklar'dan sonra müslümanlar da büyük çapta yeni isimler almaya zorlandı, evlerinden sürülerek Bulgarlar'ın arasına (müslüman-

ların bulunmadığı yerlere) dağıtıldı. Komünist yönetimin sona ermesiyle birlikte pek çoğu dağlık bölgelerdeki kendi köyüne döndü, mütevazî İslâmî yaşamlarını yeniden canlandırdı; bunlar dışarıdan aldıkları yardımlarla tahrip edilmiş veya yıkılmış camilerini tekrar inşa ettiler.

Nevrekop'ta bazı Osmanlı yazarları yetişmiştir. Şair, âlim ve Nakşibendî dervîşi olan, uzun yıllar Mısır'da Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın hizmetinde bulunan ve 1248 (1832) yılında Nevrekop'ta vefat eden Rânâ Mustafa Efendi bunların en önde gelenlerindendir. Kavala'da 1818-1821 yılları arasında inşa edilen Mehmed Ali Camii ile yakın benzerlikleri bulunan Nevrekop'taki kubbeli camiye yaptıran da muhtemelen bu zattır. Daha önemli olanı ise Halvetiyye tarikatının Zühriyye şubesi kuran Zühri Ahmed Efendi'dir. Zühri Ahmed Efendi 1157'de (1744) Selânik'te vefat etmiş ve aynı mahalde kendisinin inşa ettirdiği tekke ve kütüphanenin olduğu yerde defnedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 3; BA, MAD, nr. 525; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VIII, 761-762; A. Viquesnel, *Voyage dans la Turquie d'Europe*, Paris 1868, tür.yer.; V. Kânçev, *Makedonija, etnografija i statistika*, Sofia 1900, s. 493-497; Ž. Čankov, *Geografski rečnik na Balgarija*, Sofia 1939, s. 296-297; B. Laourdas, *Hé Métropolis Neurokopiou 1900-1907*, Thessaloniki 1961, tür.yer.; A. Stojanovski, "La population dans les villes Macédoniennes aux XVe et XVIe siècles", *Les Macédoniens dans le passé*, Skopje 1970, s. 119-134; Cvetana Drem-sizova-Nelčinova, *Arheološki pametnitsi Blagoevgradski okrâg*, Sofia 1987, tür.yer.; Str. Dimitrov, "Demografski otnošenija i pronikvane na Isljama v zapadnite Rodopi i dolinata na Mesta prez XV-XVII v.", *Rodopski Sbornik*, I, Sofia 1965, s. 63-114; M. Sokolowski, "Nevrokop i Nevrokopsko vo XV i XVI vek", *Prilozi-Makedonska Akademijana Naukite i Umetnostite*, II, Skopje 1975, s. 5-31; E. Radushev, "Demographische und ethnographische Prozesse in den Westrodopen im 15.-18. Jahrh", *Bulgarian Historical Review*, III/4, Sofia 2002, s. 3-50; M. Kiel, "Nevrokop", *EP²* (İng.), VIII, 9-11; "Goce Delčev", *Kratka Bâlgarska Enciklopedija*, Sofia 1964, II, 52; "Nevrokopska Kotlovina", a.e., Sofia 1966, III, 554.

MACHIEL KIEL

NEVRES, Abdürrezzâk

(عبد الرزاق نورس)

(ö. 1175/1762)

Divan şairi.

Aslen Kerküklüdür. XIX. yüzyıl şairi Osman Nevres'ten ayırt edilebilmesi için Nevres-i Kadîm olarak anılır. Bağdatlı İsmâil Paşa babasını Abdullah diye kaydederse

Mehmed Bey Camii'nin 2005 yılındaki hali (Stephen Lewis fotoğraf arşivi)

de (*Hediyetü'l-ʿarîfîn*, I, 567) şairin yakın dostu olan Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin baba adını Mehmed olarak belirtmiştir (*Mecelletü'n-nişâb*, vr. 429^b). Eserlerinden iyi bir medrese tahsili gördüğü, Arapça ve Farsça'yı çok iyi bildiği anlaşılan şairin ilk görevi Hekimoğlu Ali Paşa'nın Tebriz cephesi seraskerliğinde (Zilkade 1138 / Temmuz 1726) onun resmî mektupçuluğudur. Ali Paşa'nın maiyetinde pek çok yer gezdi. Paşa sadrazamlık göreviyle İstanbul'a döndüğünde beraberinde şairi de getirip kütüphanesine hâfız-ı kütüb tayin etti (*Târihçe-i Nevres*, vr. 397^a). Nevres, gerek sadrazama yakınlığı gerekse ilmi ve edebî kudretiyle İstanbul'da kendisine iyi bir çevre edinince müderrisliğe başladı (1147/1734, *Münşeât*, vr. 67^{a-b}), bu arada Kazasker Seyyid Abdullah Efendi'nin kızı ile evlendi. Müderrislikten kadılığa geçince Üsküdar'daki Suğrâ Mahkemesi nâibi oldu. Mevâli-i devriyye sınıfına intisap ederek Bosna kadılığına gönderildiyse de (1154/1741) ertesi yıl azledildi. Bosna kazasının geliri Nâib Abdullah Efendi'ye verilince beş yıl boyunca geçim sıkıntısı içine düştüğü, dördüncü yılda Sadrazam Tiryâkî Mehmed Paşa'nın gazabına uğrayarak onun emriyle bir müddet evinde oturmak mecburiyetinde kaldığı bir mektubundan anlaşılmaktadır (*a.g.e.*, vr. 19^a - 21^a). Daha sonra kısa bir süre Tokat kadılığı yaptı (1161/1748) ve bir müddet İstanbul'da bulundu. Süresi dolmadan Filibe kadılığından azledilince (1162/1749) I. Mahmud'un fermanıyla Edirne'de birkaç ay ikamete mecbur tutuldu (*a.g.e.*, vr. 16^b, 19^b), ardından Girit'teki Resmo kasabasına sürüldü. Burada altı yıl kaldıktan sonra III. Osman devrinde sürgün yeri Bursa'ya çevrildi ve III. Mustafa zamanında affedilerek İstanbul'a gelebildi. Sadrazam Koca Râgıb Paşa tarafından Kütahya kadılığına tayin edildiyse de (Cemâziyelevvel 1171 / Ocak 1758) oradan mâzulen İstanbul'a dönünce yeniden Bursa'ya sürgüne gönderildi. Bursa'ya varışından birkaç gün sonra vefat etti. Bazı kaynaklarda sürgün yerinin Kütahya olarak gösterilmesi doğru değildir. Ölümüne, "Oldu Bursa'da revan Nevres Efendi bâkiye" mısraı tarih düşürülmüştür. Vaktiyle Üftâde Camii hazîresinde olan kabrinin yeri belli olmamakla birlikte üzerinde, "Hüvallahü'l-bâkî mevâli-i kiramdan merhum ve mağfûrun leh Nevres Abdürrezzâk Efendi ruhu için el-Fâtîha 1175" yazılı mezar taşı Bursa Müzesi'ndedir.

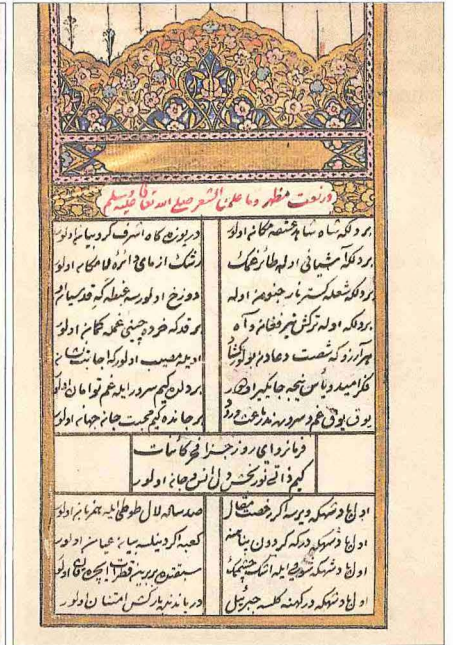
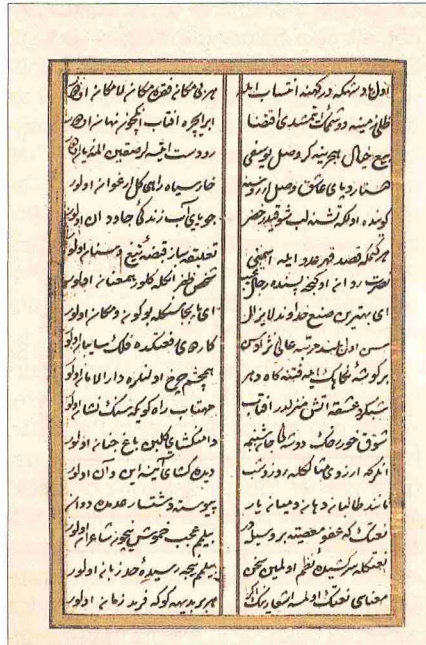
Nevres-i Kadîm keskin söyleyişi, dilini tutamayışı, küfürbaz oluşu dolayısıyla çevresindeki insanları sık sık gücendirmiş, bu

yüzden ömrünün büyük kısmı sürgünde geçmiştir. Bununla beraber mevcut divanında Safevî Hükümdarı Nâdir Şah hakkındaki söylediği rubâî ile iki küfürlü kıtadan başka hiciv özelliği taşıyan manzumesi bulunmamaktadır. Lâle Devri'nin kapandığı bir dönemde yıldızı parlayan sanatkarların en önemlilerinden sayılır. Kaynaklarda kendine mahsus tavır ve eda sahibi bir şair olarak nitelendirilmiş, Tanzimat yazarları tarafından divan şiirinin üstatları arasında zikredilmiştir. Çalkantılı hayatının iniş ve çıkışları, mevki ve makam beklentileri, maddî sıkıntılar, hastalıklar, sürgün ve gurbet acıları yanında sosyal şikâyetler, gördüğü aksaklıklar, zamanındaki hatalı anlayışlar da şiirlerinde sık sık yer alır. Tarih kıtalarından ise devrinin tarihî vak'aları, mimari yapıları, sanayi faaliyetleri, terfi ve aziller takip edilebilir.

Eserleri. 1. *Türkçe Divan*. Yirmi üç nüshası bilinen divanda yirmi yedi kaside, yetmiş yedi tarih, bir terciibend, bir terkibi-bend, bir tahmis, 148 gazel, on altı muamma, bir lugaz, sekiz rubâî, on bir kıta, on nazım, on altı müfred olmak üzere 3388 beyit tutarında 317 şiir bulunmaktadır. Hüseyin Akkaya tarafından önce doktora çalışması olarak tenkitli metni ortaya konulmuş, ardından da yayımlanmıştır (bk. bibl.). 2. *Farsça Divân*. Toplam 1132 beyitlik bu divanın on kadar yazma-

sından bir kısmı Türkçe divanla bir aradadır (Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 407; Râgıb Paşa Ktp., Yahyâ Recâî, nr. 309). Bu divanda beş kaside, üç tarih, iki tahmis, bir sâkinâme, altmış beş gazel, otuz beş muamma ve lugaz, sekiz rubâî ve kıta, on iki müfred yer almaktadır. Adem Karadere divanı üzerinde yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2000, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). 3. *Gazve-i Bedir*. Dinî-destanî mahiyette 371 beyitlik bir mesnevidir. Tesbit edilebilen yegâne nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı *Türkçe Divan*'ın başında yer almaktadır (TY, nr. 66, vr. 1^b-15^b). İlk defa Ömer Faruk Akın tarafından ilim âlemine tanıtılan eserin tenkitli metnini küçük bir inceleme ile birlikte Hüseyin Akkaya yayımlamıştır (bk. bibl.). 4. *Târihçe-i Nevres*. Bazı kaynaklarda, Hekimoğlu Ali Paşa tarafından Tebriz'in 1143 (1731) yılında İranlılar'dan geri alınışını anlatan bir risâle şeklinde tanıtılarak (TCYK, fas. II, s. 210) kütüphane kataloglarında *Vekâyi-i Tebrîz*, *Tebriziyye-i Hekimoğlu Ali Paşa* gibi adlarla anılmışsa da bu doğru değildir. Eser, Şah II. Tahmasb'ın büyük bir orduyla 1731'de Revan Kalesi'ne saldırmasının ardından Diyarbekir Valisi Hekimoğlu Ali Paşa'nın serasker olarak Revan'a gidip kaleyi müdafaa ediş ve Safevî ordusunu bozguna uğratışı üzerine

Abdürrezzâk Nevres'in Türkçe divanının ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2700)

sadrazamlıkla mükâfatlandırılarak geldiği İstanbul'da karşılanmasını ve yapılan törenleri anlatmaktadır. *Târihçe-i Nevres* de Hüseyin Akkaya tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 2004). 5. *Münşeât*. Nevres'in aynı zamanda bir münşi olarak şöhret kazanmasına yol açan eserde seksen üç parça yer alır. İlk elli altı parça mektup, diğerleri arzıhal, duânâme, niyaznâme, muhabbetnâme şeklinde kaleme alınan eserde şairin hayatı hakkında çeşitli bilgiler mevcuttur. Babinger, *Münşeât'ın Eser-i Nâdir* adıyla basıldığını söylerse de (GOW, s. 295) *Eser-i Nâdir* Osman Nevres'e aittir. 6. *Mebâligü'l-hikem*. İranlı mutasavvıf Abdullâh-ı Ensârî'nin tasavvufî konuları özlü bir anlatımla dile getiren *Ey Dervîş* isimli küçük eserinin genişletilmiş Türkçe çevirisidir (İstanbul 1302). Bir mukaddime ile Farsça metin ve Türkçe tercümelerinin münâvebeli bir şekilde sıralanmasından oluşur. Serbest bir üslûpla tercüme ve şerhedilen eser 1172 (1759) yılında tamamlanarak Koca Râgıb Paşa'ya sunulmuştur. 7. *Tercüme-i Târih-i Cihangir Şah*. Bâbürlü Hükümdarı Cihangir Şah'ın Farsça olarak kaleme aldığı *Tüzük-i Cihangîrî* adlı hâtıratının tercümesidir. Bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan (TY, nr. 2544) bu hacimli eser III. Mustafa'nın emriyle Türkçe'ye çevrilmiştir. Yer yer sade bir dilin kullanıldığı eser Nevres'in süslü nesirdeki başarısını göstermesi bakımından önemlidir. 1786 yılından itibaren kısmen veya tamamen İngilizce'ye ve başka dillere tercüme edilmiştir (Storey, I, 558).

BİBLİYOGRAFYA :

Nevres, *Târihçe-i Nevres*, İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 3442/2, vr. 397*; a.mlf., *Münşeât*, İÜ Ktp., TY, nr. 1695, vr. 16^b, 19^b-21^a, 67^{a-b}, 397*; Hâkim Mehmed, *Târih*, TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 231, vr. 135^b, 278*; Şem'dânîzâde, *Mürî't-tevârih* (Ak-tepe), II, 47; Müstakimzâde, *Mecelletü'n-nişân*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 429^b; a.mlf., *Tuhfe*, s. 676; Vâsîf, *Târih*, I, 211; Sahaf- lar Şeyhizâde Esad Efendi, *Şâhidü'l-müverrihîn*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 362, vr. 24^b; Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey, *Mecmûatü't-terâcim*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 788, vr. 39^a; Fatî'n, *Tezkire*, s. 419; Mehmed Tefvîk, *Mecmûa-i Terâcim*, İÜ Ktp., TY, nr. 192, vr. 113^a; Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308, s. 328-329; Nâmık Kemal, *Tâkib*, İstanbul 1312, s. 27-29; *Sicill-i Osmânî*, IV, 587; *Osmanlı Müellifleri*, II, 459; Hammer, *GOR*, IX, 643-644; a.mlf., *GOD*, IV, 321-327; Flügel, *Handschriften*, III, 486; Storey, *Persian Literature*, I, 558; Babinger, *GOW*, s. 295; a.mlf. (Üçok), s. 322; a.mlf., "Newres", *EI*² (İng.), VIII, 9; *Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 567; W. Björkman, "Die Klassisch-Osmanische Literatur", *Ph.Tf*, II, 449; Gibb, *HOP*, IV, 133-139; *TYDK*, III, 785-789; Atâ Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, Bağdad 1382/1963, I, 22; a.mlf., "Nevres, Abdürrezzak", *TA*, XXV, 215-216; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli*

Türk Edebiyatı Târihi, İstanbul 1976, II, 752; M. Götz, *Türkische Handschriften*, Wiesbaden 1968, II, 229-230; Şerife Yağcı, *Nevres-i Kadim Divanı ve İndeks* (yüksek lisans tezi, 1993), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hüseyin Akkaya, *Nevres-i Kadim and his Turkish Divân: Nevres-i Kadim ve Türkçe Divanı*, Harvard 1996, I-II; a.mlf., "Nevres-i Kadim'in Gazve-i Bedr Adlı Mesnevisi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, Sivas 1998, s. 145-178; *Kâmûsü'l-a'lâm*, VI, 4607; Ömer Faruk Akün, "Nevres, Abdürrezzak", *İA*, IX, 228-231; M. Münir Aktepe, "Hekimoğlu Ali Paşa", *DİA*, XVII, 167.

HÜSEYİN AKKAYA

NEVRES, Osman

(ö. 1293/1876)

Divan şairi.

Rum asıllı olup muhtemelen 1236'da (1820-21) Sakız'da doğdu. Bağdat ve Şam valiliği yapan Ali Rızâ Paşa'nın hizmetkârlarından Süleyman Efendi tarafından sekiz dokuz yaşlarında satın alınıp yetiştirildikten sonra paşaya takdim edildi ve onun himayesinde medrese tahsili gördü. Bağdat'ta vilâyet kâtipliği yaptığı sırada şiirle ilgilendi. Hâmisinin ölümü üzerine (1846) İstanbul'a gidip Hariciye Mektûbî Kalemî'nde görev aldı. Bu dönemde Mûşir Abdülkerim Nâdir Paşa'ya intisap ederek onunla beraber tekrar Bağdat (1848) ve Hicaz'a (1852) gitti. 1858'de mütemâyiz rütbesiyle ve Irak-Hicaz orduları muhasebeciliğiyle Bağdat'a döndü. Bu yıllarda büyük emeklerle evinde güzel bir çiçek bahçesi meydana getirdi. İstanbul'a gitmeyi çok istediği halde İkinci Ordu muhasebeciliğiyle Şumnu'ya gönderildi (1872). Bağdat'ta iken adının karıştığı bir suistimal yüzünden görevinden alındı ve bir buçuk yıl kadar Şumnu'da yaşadı. İstanbul hasreti ve hırsızlık isnadı aklî dengesinin bozulmasına sebep oldu. İstanbul'a götürülerek Haydarpaşa Hastahanesi'ne yatırıldı. Kısmen iyileşince Zaptiye Nezâreti mektupçuluğuna getirildi (1874). Ancak bir müddet sonra şuuru yeniden bozulduğundan Üsküdar'daki evine çekildi. 6 Şubat 1876'da vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Nevres kendi döneminde şairliğiinden ziyade münşiliğiyle tanınmıştır. Nesrinin Âkîf ve Mustafa Reşid paşaların, nazmının ise Ali Rızâ Paşa'nın etkisinde geliştiği söylenir. Şiirlerin şekil ve muhtevasında gösterdiği yenilikleri nesirde gösterememiştir. Bağdat'ta sıbyan mektebine giderken şiir yazmaya başladığı söylenen şairin ilk uzun manzumeleri Ali Rızâ Paşa'ya hitaben söylediği kasidelerdir. Daha çok Fuzûlî'den et-

kilenmiş, Nevres-i Kadim (Abdürrezzâk), Nedîm, Tarihçi Râşid, Keçecizâde İzzet Molla gibi şairlerle Ali Rızâ, Mûsâ Kâzım ve Ziyâ Paşa gibi çağdaşlarına nazireler yazmıştır. Süleyman Seni, Sırrı Paşa ve Nasûhîzâde'den şiir öğrenen Nevres, Arapça ve Farsça'sını geliştirerek bu dillerde de şiir yazmıştır. Hatta Arapça şiirlerinin Türkçe şiirlerinden daha üstün olduğu söylenir. Ziyâ Paşa ve Muallim Nâci gibi şairler tarafından takdir edilen şiirleri bilhassa Irak Türkleri arasında şöhret kazanmış, bestelenen na'atları tekkelerde icra edilmiştir. Şarkı da besteleyen Nevres genellikle şiirlerinde klasik çizgiyi devam ettirmişse de bazan hem şekil hem muhtevada yenilikler yaparak gazel formunda kaside yazmış ve bir gazeli iki vezne de uyabilecek şekilde söylemiştir. Döneminde kullanılan telgraf, vapur, Avrupa gibi kelimeleri divan şiiri mazmunları arasına sokmuş ve şiirde bilinmeyen kelimeleri açıklamak gibi alışılmadık bir yol izlemiştir. Bu sebeple onun klasik çizgide bazı yenilikler yaptığı söylenebilir. Türkmen lehçesiyle de şiirler söyleyen şair bu türden yenilikleri sebebiyle eleştirilmiştir. Şiirlerinden bazılarının Ali Rızâ Paşa'dan alıntı olduğuna dair iddiaları ve Nâmık Kemal'in "hâr" ithamıyla onun şairliğini eleştirmesi İbnülemin Mahmud Kemal tarafından yersiz bulunmuştur. Nâmık Kemal'e olan karşılıklı hicviyeleri şairin ölümüne kadar devam etmiştir (Özgül, s. 58-81). Divanının sonunda yer alan "Muhtıra-i Nazm" adlı yazısında ithamlara karşı kendini savunan Nevres kimseden şiiri çalmadığını belirtir. Yaşadığı dönemdeki genel temayülden farklı olarak divan edebiyatına yakın bir üslûpla lirik şiirler yazan Nevres vatan sevgisine dair şiirlerinde çağın yeni fikirlerini işlemiştir.

Eserleri. 1. Divan. İki defa basılan (İstanbul 1257, 1290) gayri mürettep divan iki bölümden oluşur. Türkçe olan ilk bölüm Arapça, Farsça ve Türkçe rubâiler halindeki münâcât ile başlar. Daha sonra iki na't, bir mersiye, on iki kaside, on altı terciibend, yirmi dokuz tarih, bir kıta, iki tahmîs, iki muhammes ve yedi şarkı, ikisi müstezad şeklinde 405 gazel yer alır. Abdülkerim Nâdir Paşa'ya yazılan bir mektubun ardından Abdülbâki Efendi'nin Arapça takrizi ve devrin büyüklerine yazıldığı anlaşılan mektuplardan ibaret bir münşeât kısmı gelir. "Eş-âr-ı Müteferrika" başlığını taşıyan yirmi beş şiirden sonra rubâiyyât ve beyitler bulunur. Farsça bir divançenin (Âsâr-ı Fârisî) yer aldığı ikinci bölümde üç kaside, 139 gazel ve rubâiyyâtтан sonra kendinden